

Παναγία - Η Χαρά των Χριστιανών (Κόντογλου Φώτης)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : 21 Αυγούστου, 2020

Ἡ Παναγία εἶναι τό πνευματικό στόλισμα τῆς ὀρθοδοξίας. Γιά μᾶς τούς Ἕλληνες εἶναι ἡ πονεμένη μητέρα, ἡ παρηγορήτρια κ' ἡ προστάτρια, πού μᾶς παραστέκεται σέ κάθε περίπτωση.

Σέ κάθε μέρος τῆς Ἑλλάδας εἶναι χτισμένες ἀμέτρητες ἐκκλησιές καί μοναστήρια, παλάτια αὐτηνῆς τῆς ταπεινῆς βασίλισσας, κι' ἕνα σωρό ρημοκλήσια, μέσα στά βουνά, στούς κάμπους καί στά νησιά, μοσκοβολημένα ἀπό τήν παρθενική καί πνευματική εὐωδία της. Μέσα στό καθένα ἀπό αὐτά βρίσκεται τό παληό καί σεβάσιμο εἰκόνισμά της μέ τό μελαχροινό καί χρυσοκέρυνο πρόσωπό της, πού τό βρέχουνε ὀλοένα τά δάκρυα τοῦ βασανισμένου λαοῦ μας, γιατί δέν ἔχουμε ἄλλη νά μᾶς βοηθήσει, παρεκτός ἀπό τήν Παναγία, «ἄλλην γάρ οὐκ ἔχομεν ἀμαρτωλοί πρὸς Θεόν ἐν κινδύνοις καί θλίψεσιν ἀεί μεσιτείαν, οἱ κατακαμπτόμενοι ὑπό πταισμάτων πολλῶν».

Τό κάλλος τῆς Παναγίας δέν εἶναι κάλλος σαρκικό, ἀλλά πνευματικό, γιατί ἐκεῖ πού ὑπάρχει ὁ πόνος κ' ἡ ἀγιότητα, ὑπάρχει μονάχα κάλλος πνευματικό. Τό σαρκικό κάλλος φέρνει τή σαρκική ἔξαψη, ἐνῶ τό πνευματικό κάλλος φέρνει κατάνυξη, σεβασμό κι ἀγνή ἀγάπη. Αὐτό τό κάλλος ἔχει ἡ Παναγία. Κι' αὐτό τό κάλλος εἶναι ἀποτυπωμένο στά ἑλληνικά εἰκονίσματά της πού τά κάνανε ἄνθρωποι εὐσεβεῖς ὅπου νηστεύανε καί ψέλνανε καί βρισκόντανε σέ συντριβή καρδίας καί σέ πνευματική καθαρότητα.

Στήν ὄψη τῆς Παναγίας ἔχει τυπωθεῖ αὐτό τό μυστικό κάλλος πού τραβᾷ σάν μαγνήτης τίς εὐσεβεῖς ψυχές καί τίς ἡσυχάζει καί τίς παρηγορᾷ. Κι' αὐτή ἡ πνευματική εὐωδία εἶναι τό λεγόμενο Χαροποιόν Πένθος (1) πού μᾶς χαρίζει ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, ἕνα βότανο ἄγνωστο στούς ἀνθρώπους πού δέν πήγανε κοντά σ' αὐτόν τόν καλόν ποιμένα.

Τούτη τή χαροποιά λύπη τήν ἔχουνε ὅλα ὅσα ἔκανε ἡ ὀρθόδοξη τέχνη, καί τά εὐωδιάζει σάν σμύρνα καί σάν ἀλόη, κᾶν εἰκόνισμα εἶναι, κᾶν ὑμνωδία, κᾶν ψαλμωδία, κᾶν χειρόγραφο, κᾶν ἄμφια, κᾶν λόγος, κᾶν κίνημα, κᾶν εὐλογία, κᾶν χαιρετισμός, κᾶν μοναστήρι, κᾶν κελλί, κᾶν σκαλιστό ξύλο, κᾶν κέντημα, κᾶν καντήλι, κᾶν ἀναλόγι, κᾶν μανουάλι, ὅτι καί νά ἴναι ἀγιωτικό. Ἀπό τά ὀνόματα καί μόνο πού ἔδωσε ἡ ὀρθοδοξία στήν Παναγία, καί ποῦ μ' αὐτά τήν καταστόλισε, ὄχι

σάν είδωλο θεατρικό, όπως γίνηκε άλλοῦ πού φορτώσανε μιὰ κούκλα μέ δαχτυλίδια καί σκουλαρήκια καί μέ ἕνα σωρό ἄλλα ἀνίερα καί ἀνόητα πράγματα, λοιπόν αὐτά μοναχά, λέγω, φαίνεται πόσο πνευματική ἀληθινά εἶναι ἡ λατρεία τῆς Παναγίας στήν ἐλληνική ὀρθοδοξία.

Πρῶτα-πρῶτα τό ἕνα ἀγιώτατο ὄνομά της: Παναγία. Ὑστερα τά ἄλλα: Ὑπερευλογημένη, Θεοτόκος, Παναμώμητος, Τιμιωτέρα τῶν Χερουβείμ καί ἐνδοξωτέρα ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφεῖμ, Ζῶσα καί Ἄφθονος Πηγὴ, Ἐμψυχος Κιβωτός, Ἄχραντος, Ἀμόλυντος, Κεχαριτωμένη, Αἰμακάριστος καί Παναμώμητος, Προστασία, Ἐπακούουσα, Γρηγοροῦσα, Γοργοεπήκοος, Ἁγιασμένος Ναός, Παράδεισος Λογικός, Ρόδον τό Ἀμάραντον, Χρυσοῦν Θυματήριον, Χρυσὴ Λυχνία, Μανασχόκος Στάμνος, Κλίμαξ Ἐπουράνιος, Πρεσβεία Θερμὴ, Τεῖχος Ἀπροσμάχητον, Ἐλέους Πηγὴ τοῦ Κόσμου Καταφύγιον, Βασιλέως Καθέδρα, Χρυσοπλοκώτατος Πύργος καί Δωδεκάτειχος Πόλις, Ἡλιοστάλακτος Θρόνος, Σκέπη τοῦ Κόσμου, Δένδρον Ἀγλαόκαρπον, Εὐλὸν Εὐσκιόφυλλον, Ἀκτὶς Νοητοῦ Ἡλίου, Σιών Ἁγία, Θεοῦ Κατοικητήριον, Ἐπουράνιος Πύλη, Ἀδικουμένων Προστάτις, Βακτηρία Τυφλῶν, Θλιβομένων ἡ Χαρά, καί χίλια δυὸ ἄλλα, πού βρίσκονται μέσα στὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας.

Κοντά σ' αὐτά εἶναι καί τά ὀνόματα πού γράφουνε ἀπάνω στὰ ἅγια εἰκονίσματα τῆς οἱ ἀγιογράφοι: Ὁδηγήτρια, Γλυκοφιλοῦσα, Πλατυτέρα τῶν Οὐρανῶν, ἡ Ἐλπίς τῶν ἀπελπισμένων, ἡ Ταχεῖα Ἐπίσκεψις, ἡ Ἀμόλυντος, ἡ Ἐλπίς τῶν Χριστιανῶν, ἡ Παραμυθία, ἡ Ἐλεοῦσα κι ἄλλα πολλά, πού γράφονται ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ συντομογραφία: ΜΗΡ ΘΥ, πού θά πεῖ Μήτηρ Θεοῦ.

Πόση ἀγάπη, πόσο σέβας καί πόσα κατανυκτικά δάκρυα φανερώνουνε μοναχά αὐτά τά ὀνόματα, πού δέν εἰπωθήκανε σάν τά λόγια ὁπού βγαίνουνε εὐκολὰ ἀπὸ τό στόμα, ἀλλὰ πού χαραχτήκανε στίς ψυχές μέ πόνο καί μέ ταπείνωση καί μέ πίστη. Ἀμή οἱ ὕμνοι τῆς ποῦ ἔναι ἀμέτρητοι σάν τᾶστρα τ' οὐρανοῦ κ' ἐξάισιοι στό κάλλος, καί πού τούς συνθέσανε οἱ ἅγιοι ὕμνολόγοι, «*θίασον συγκροτήσαντες πνευματικόν*»! Σ' αὐτό τό εὐωδιασμένο περιβόλι βρίσκονται ὅλα τά ἀμάραντα ἄνθη καί τά εὐωδιασμένα βότανα τοῦ λόγου.

Ἀληθινά προφήτεψε ἡ ἴδια ἡ Παναγία γιὰ τὸν ἑαυτό της, τότε πού πῆγε στό σπίτι τοῦ Ζαχαρία καί τὴν ἀσπασθήκε ἡ Ἐλισάβετ, πὼς θά τὴ μακαρίζουνε ὅλες οἱ γενεές: «Ἐκεῖνες τίς μέρες, σηκώθηκε ἡ Μαριάμ καί πῆγε στήν Ὀρεινὴ μέ σπουδὴ στήν πολιτεία τοῦ Ἰούδα καί μπῆκε στό σπίτι τοῦ Ζαχαρία καί χαιρέτησε τὴν Ἐλισάβετ. Καί σάν ἄκουσε ἡ Ἐλισάβετ τὸν χαιρετισμὸ τῆς Μαρίας πήδηξε τό παιδί μέσα στήν κοιλία της.(2) Καί γέμισε Πνεῦμα Ἅγιο ἡ Ἐλισάβετ καί φώναξε μέ φωνὴ μεγάλη κι' εἶπε: Βλογημένη εἶσαι ἐσύ ἀνάμεσα στίς γυναῖκες καί βλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. Κι' ἀπὸ ποῦ μοῦ ἦρθε αὐτό τό καλό, νὰ ῥθει ἡ μητέρα τοῦ κυρίου μου πρὸς ἐμένα; γιατί μόλις ἦρθε ἡ φωνὴ τοῦ χαιρετισμοῦ σου στ' αὐτιά μου, ξεπέταξε τό

παιδί στην κοιλιά μου, κι' είναι μακάρια εκείνη πού πίστεψε σέ όσα τῆς εἶπεν ὁ Κύριος. (3)

Κι' εἶπε ἡ Μαριάμ: «Δοξολογᾷ ἡ ψυχὴ μου τόν Κύριο κι' ἀναγαλλίασε τό πνεῦμα μου γιά τό Θεό τόν σωτήρα μου, γιατί καταδέχθηκε νά κοιτάξει τήν ταπεινὴ τῆ δούλα του. Γιατί, νά, ἀπό τώρα κ' ὕστερα θά μέ μακαρίζουνε ὅλες οἱ γενεές, ἐπειδὴ ἔκανε σέ μένα μεγαλεῖα ὁ Δυνατός, κ' εἶναι ἁγιασμένο τ' ὄνομά του, καί τό ἔλεός του πηγαίνει ἀπό γενεά σέ γενεά σέ κείνους πού ἔχουνε τόν φόβο του». Ἀμέτρητες εἶναι οἱ ὕμνωδιες τῆς Παναγίας, μά ἀμέτρητα εἶναι καί τά σεμνόχρωμα εἰκονίσματά της, πού καταστολίζουνε τίς ἐκκλησιές μας, ζωγραφισμένα στό σανίδι εἴτε στόν τοῖχο. Σέ κάθε ὀρθόδοξη ἐκκλησιά στέκεται τό εἰκόνισμά της στό τέμπλο ἀπό τά δεξιά τῆς ἁγίας Πόρτας.

Σέ ἄλλες εἰκόνες ζωγραφίζεται καί μοναχή, μά στά εἰκονίσματα τοῦ τέμπλου κρατᾷ πάντα τόν Χριστό στήν ἀγκαλιά της ἀπ' τ' ἀριστερά, σπάνια ἀπ' τά δεξιά, (τότε λέγεται Δεξιοκρατοῦσα). Τό κεφάλι της εἶναι σκεπασμένο σεμνά καί σοβαρά μέ τό μαφόριο, ἕνα φόρεμα φαρδύ κι' ἱερατικό σκοῦρο βυσσινί, πού πέφτει στόν ὦμο της ἀπλόχωρο, ἀφήνοντας νά φαίνεται μοναχά τό μακρουλό πρόσωπό της καί τά χέρια της. Ἀπό μέσα ἀπό τό σκέπασμα φαίνεται μιὰ στενὴ λουρίδα ἀπό τό δέσιμο τοῦ κεφαλιοῦ της πού σφίγγει τό μέτωπό της καί ἀφίνει νά φανοῦνε μονάχα οἱ ἄκρες τῶν αὐτιῶν της. Τό μέτωπό της εἶναι σάν μελαχροινό φίλντισι, ἄγνό, ἀπλό καί κατακάθαρο.

Τά ματόφρυδά της εἶναι καμαρωτά, ζωηρά καί μακρὰ, φτάνοντας ἴσαμε κοντά στ' αὐτιά της, τά μάτια της ἀμυγδαλωτά, ἰσκιωμένα, καστανά, βαθειά, σοβαρά μά γλυκύτατα, μέ τ' ἀσπράδι καθαρὸ μά ἰσκιωμένο. Τό βλέμμα της εἶναι μελαγχολικό ἀπλό, ἴσιο, ἡσυχό, συμπαθητικό, ἀγαπητό, θλιμένο μά καί μαζί χαροποιό, αὐστηρό μά καί μαζί συμπονετικό, ἀγιώτατο, πνευματικό, ἀθῶο, σκεφτικό, ἄμωμο, ἐλπιδοφόρο, ὑπομονητικό, πρᾶο, σεμνώτατο, μακρὰ ἀπό κάθε σαρκικόν λογισμό, καθρέφτισμα μυστικό τοῦ παραδείσου, βασιλικό καί ταπεινό, ἀνθρώπινο καί θεϊκό, ἄκακο, ἀδελφικό, εὐγενικό, ἐλεγκτικό, ἄγρυπνο, γαληνό, φιλόανθρωπο, μητρικό, παρθενικό, δροσερό, καυτερό γιά ὅσους ἔχουνε πονηρούς λογισμούς, τρυφερό, διαπεραστικό, ἐρευνητικό, ἀπροσποίητο, ἡγεμονικό, συγκαταβατικό, παρακαλεστικό, ἀμετασάλευτο. Ἡ μύτη της εἶναι μακρὰ καί στενή, μέ μέτρο, ἰουδαϊκή, ἄσαρκη, μέ λεπτά ρουθούνια, λίγο γυριστή, σεμνή.

Τό στόμα της μικρό, ντροπαλό, φρόνιμο, κλειστό, καθαρὸ, ἰσκιωμένο κατά τό μάγουλο, σάν νά χαμογελᾷ ἐλαφρά. Τό πηγούνι της γυριστό, σεβαστό, ἀνεπιτήδευτο, ταπεινό. Τό μαγουλό της, παρθενικό, καθαρὸ, χνουδωτό, εὐωδιασμένο, ντροπαλό, χλωμό μέ μίαν ἐλαφρότατη ροδοκοκκινάδα. Ὁ λαιμός της γυρτός ταπεινά, σμίγει μέ τό πηγούνι μ' ἕνα ἀπαλό ἰσκιασμα πού τό λέγανε οἱ παλαιοὶ γλυκασμό. Τό ὄλο πρόσωπό της εἶναι ἱερατικό καί θρησκευτικό, καί μαρτυρᾷ ἀρχαία φυλή. Τά ἄχρανα

χέρια της είναι μικρά, στενά μακροδάχτυλα, λεπτόνυχα. Μέ τό ἄριστερό βαστᾶ τόν Χριστό, καί τό δεξί τόχει ἀκουμπισμένο σεμνά ἀπάνω στό στήθος της, σέ στάση παρακαλεστική, μέ τό μεγάλο δάχτυλο μακρῶς ἀπό τ' ἄλλα. Στά πιά ἀρχαῖα εἰκονίσματα αὐτό τό χέρι εἶναι πιά ὄρθιο καί πιά ψηλά, κοντά στό λαιμό. Ὁ πιά αὐστηρός τύπος τῆς Παναγίας εἶναι ἡ λεγόμενη Ὁδηγήτρια, πού ἔχει ὄρθια τήν κεφαλή της, ἔκφραση ἀπαθέστερη καί τό ὅλο σχῆμα της εἶναι πιά ἱερατικό.

Ἐνῶ ἡ Γλυκοφιλόυσα ἔχει τό κεφάλι της γυρτό κατά τό παιδί της, πού τ' ἀγκαλιάζει σφιχτότερα, κ' ἡ ἔκφρασή της εἶναι πιά αἰσθηματική. Ἡ Πλατυτέρα παριστάνεται καθισμένη ἀπάνω στό θρόνο, αὐστηρή κι' ἀλύγιστη, καί βαστᾶ τόν Χριστό στά γόνατά της, ἀκουμπώντας τόνα χέρι της στόν ὦμο του καί μέ τ' ἄλλο βαστώντας τό πόδι του ἡ ἕνα μαντήλι.

Στήν Ἑλλάδα, οἱ περισσότερες ἐκκλησιές τῆς Παναγίας γιορτάζουνε κατά τήν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου, δηλαδή στίς 15 Αὐγούστου. Τά τροπάρια πού ψέλνουνε σ' αὐτή τή γιορτή εἶναι ἀπό τά πιά ἐξαίσια. Τό δοξαστικό τοῦ Ἑσπερινοῦ εἶναι τό μοναχό τροπάρι πού ψέλνεται μέ τούς ὀχτώ ἤχους, κάθε φράση κι' ἄλλος ἤχος· ἀρχίζει ἀπό τόν πρῶτον ἤχο καί τελειώνει πάλι στόν πρῶτον.

Μά ὀλάκερη ἡ Ἑλλάδα δέν ὑμνολογᾷ τήν Παναγία μονάχα μέ τούς ψαλτάδες καί μέ τούς παπάδες στίς ἐκκλησιές, ἀλλά καί μέ τό καθετί της, μέ τά χωριά, μέ τά βουνά, μέ τά νησιά, πού ἔχουνε τ' ἁγιασμένο τ' ὄνομά της. Τά καράβια βολτατζάρουνε στή δροσερή θάλασσα, ἀνοιχτά ἀπό τούς κάβους πού ἔναι χτισμένα τά μοναστήρια της, ἔχοντας στή πρύμνη σκαλισμένο τ' ἀγαπημένο καί προσκυνητό ὄνομά της.

Ὅποιος ταξιδεύει στά ἑλληνικά νερά, σ' ὅποιο μέρος κι' ἂν βρεθεῖ τή μέρα τῆς Παναγίας, θά ἀκούσει ἀπ' ἀνοιχτά τίς καμπάνες ἀπάνω ἀπό τό πέλαγο. Ἄλλες ἔρχονται ἀπό τ' Ἅγιον Ὄρος πού τό λένε Περιβόλι τῆς Παναγίας, ἄλλες ἀπό τήν Τήνο πού ἔχει τό ξακουστό παλάτι της, ἄλλες ἀπό τήν Σαλαμίνα πού γιορτάζει ἡ Φανερωμένη, ἄλλες ἀπό τή Μυτιλήνη, ἀπό τήν Παναγία τῆς Ἀγιάσσοις καί τῆς Πέτρας, ἄλλες ἀπό τό Μοναστήρι τῆς Σίφνου, ἄλλες ἀπό τή Σκιάθο, ἄλλες ἀπό τή Νάξο, ἀπό κάθε νησί, ἀπό κάθε κάβο, ἀπό κάθε στεριά.

Σημειώσεις:

- 1.- Βλέπε τό «Χαροποιὸν Πένθος» τεῦχος 61 τ. 6ος Ἑλληνική Δημιουργία» σ.σ. 247-251.
- 2.- Τό παιδί ἦτανε ὁ Πρόδρομος.
- 3.- Δηλαδή σέ ὅσα εἶπε, στήν Παναγία ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ κατὰ τόν Εὐαγγελισμό.

Η ΑΛΛΗ ΟΨΙΣ

Ψηλαφώντας την των πραγμάτων αλήθεια...

<https://alopsis.gr>

(Πηγή: agiazoni.gr)